

УДК 331.5

Тілікіна Наталія Валеріївна

*кандидат економічних наук, заступник директора з наукової роботи
Державний інститут сімейної та молодіжної політики*

Тиликина Наталья Валерьевна

*кандидат экономических наук, заместитель директора по научной работе
Государственный институт семейной и молодежной политики*

Tilikina Natalia

*PhD in Economics, Deputy Director of Scientific Work
State Institution "State Institute of Family and Youth Policy"*
ORCID: 0000-0002-5755-5301

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ВОЛОДІННЯ МОЛОДДЮ НАВИЧКАМИ

XXI СТОЛІТТЯ

ОЦЕНИВАНИЕ УРОВНЯ ВЛАДЕНИЯ МОЛОДЕЖЬЮ НАВЫКАМИ

XXI ВЕКА

ASSESSMENT OF THE SKILLS LEVEL OF THE XXI CENTURY, POSSESSED BY YOUTH

Анотація. У статті здійснено дослідження рівня володіння молоддю навичками, які затребувані у XXI століття. Оцінювання рівня володіння молоддю навичками XXI століття проведено за методологією, яку розроблено автором статті, на основі кластерного аналізу різних наукових джерел, що торкалися питань навичок XXI століття. На основі аналізу було виділено чотири основні кластери, кожен з яких включає певний набір навичок (навчальні навички (критичне мислення, креативність, самонавчання), навички грамотності (медіаграмотність, цифрова грамотність), соціальні навички (навички командної роботи, комунікативність, емоційний інтелект), особистісні навички (гнучкість,

продуктивність, ініціативність)), та розроблено інструментарій для проведення опитування молоді та роботодавців щодо наявності та рівня володіння і застосування навичок XXI століття під час роботи, навчання і виконання щоденних завдань. Проведене опитування дало змогу виявити, що найпотрібнішими у XXI столітті, на думку молоді, є навички саморозвитку, креативність і навички роботи в команді. Ці ж навички, на думку молоді, також є найкраще розвинутими у них і найпотрібнішими у XXI столітті. Для оцінювання рівня володіння навичками в методології були виділені певні набори дій, які відповідають кожній з груп навичок, за якими розраховано спочатку за трьохбальною шкалою рівень володіння кожною навичкою в певній групі, а потім за чотирьохбальною – інтегральну оцінку кожної з чотирьох груп навичок. Ці розрахунки довели, що молодь найкраще володіє соціальними навичками, а трохи гірше – особистісними навичками. Серед соціальних навичок краще розвинуті навички роботи в команді і комунікативність, а серед особистісних – продуктивність і гнучкість. Натомість розвивати молоді потрібно навички продуктивності, емоційного інтелекту, а також – навички цифрової і медіаграмотності.

Ключові слова: навички XXI століття, молодь, гнучкість, емоційний інтелект, ініціативність, комунікативність, креативність, критичне мислення, медіаграмотність, продуктивність, цифрова грамотність.

Анотація. В статье проведено исследование уровня владения молодежью навыками, которые востребованы в XXI век. Оценка уровня владения молодежью навыками XXI века проведена по методологии, разработанной автором статьи, на основе кластерного анализа различных научных источников, которые касались вопросов навыков XXI века. На основе анализа было выделено четыре основных кластера, каждый из которых включает определенный набор навыков (учебные навыки (критическое мышление, креативность, самообучения), навыки

грамотности (медиаграмотность, цифровая грамотность), социальные навыки (навыки командной работы, коммуникабельность, эмоциональный интеллект), личностные навыки (гибкость, производительность, инициативность)), и разработан инструментарий для проведения опроса молодежи и работодателей о наличии и уровне владения и применения навыков XXI века во время работы, учебы и выполнения ежедневных задач. Проведенный опрос позволил определить, что самыми необходимыми в XXI веке, по мнению молодежи, являются навыки саморазвития, креативность и навыки работы в команде. Эти же навыки, по мнению молодежи, также есть наиболее развитыми у них и самыми необходимыми в XXI веке. Для оценки уровня владения навыками в методологии были выделены определенные наборы действий, которые соответствуют каждой из групп навыков, по которым рассчитано сначала по трёхбалльной шкале уровень владения каждым навыком в определенной группе, а затем по четырёхбалльной - интегральную оценку каждой из четырех групп навыков. Эти расчеты показали, что молодежь лучше всего владеет социальными навыками, а несколько хуже - личностными навыками. Среди социальных навыков лучше развиты навыки работы в команде и коммуникативность, а среди личностных - производительность и гибкость. Развивать молодежи нужно навыки производительности, эмоционального интеллекта, а также - навыки цифровой и медиаграмотности.

Ключевые слова: навыки XXI века, молодежь, гибкость, эмоциональный интеллект, инициативность, коммуникабельность, креативность, критическое мышление, медиаграмотность, производительность, цифровая грамотность.

Summary. In the article there has been studied the level of skills, possessed by youth, and needed in the XXI century. Assessment of the skills level of the XXI

century, possessed by youth, has been conducted with the help of methodology, developed by the author of the article, based on the cluster analysis of different scientific sources, which highlighted topics of skills of XXI century. Based on the analysis there have been differentiated four major clusters, which include a certain set of skills each (educational skills (critical thinking, creativity, self-education), literacy skills (media literacy, digital literacy), social skills (teamwork, communication, emotional intelligence), personal skills (flexibility, productivity, proactiveness)), as well as there has been developed a tool set for conducting surveys among youth and employers on presence and level of skills of the XXI century during work, studying and conducting everyday activities. The survey conducted has enabled us to find out that the most needed in the XXI century skills, as per the opinion of youth, are self-development, creativity and teamwork. Same skills, as per youth, are the best developed in them and the most needed in the XXI century. For assessment of skills level, in the methodology there have been identified certain sets of actions, which correspond to each group of skills, and based on which the level of each skill in a certain group has been calculated firstly as per a three-grade scale, and then as per a four-grade scale – an integral rating of each of four skill groups. These calculations have proven that the social skills are the best developed in youth and personal skills are less developed. Among social skills teamwork and communication are the most developed, and among personal skills – productivity and flexibility. At the same time, there is a need to develop emotional intelligence and productivity as well as digital and media literacy.

Key words: skills of the XXI century, youth, flexibility, emotional intelligence, proactiveness, communication, creativity, critical thinking, media literacy, productivity, digital literacy.

Постановка проблеми. Для переходу молоді від навчання до роботи необхідно оволодіти навичками, які допоможуть їм в майбутньому

працевлаштуватися і знайти своє місце на ринку праці. В Україні гостро постає питання невідповідності навичок, якими володіє молодь, до потреб ринку праці. Навички не обов'язково пов'язані з наявністю диплому, проходженням курсів, тренінгів та іншими формами неформальної освіти. Їх також формують такі чинники, як сім'я, найближче оточення, робота тощо. Невідповідність або відсутність навичок створює перешкоди для виходу молоді на ринок праці і негативно впливає на розвиток економіки країни в цілому.

Навички – це поєднання знань і вмінь, які отримані упродовж життя. Тобто, складовими навичок є знання (сукупність інформації з будь-якої галузі, набутих у процесі навчання, дослідження тощо) та вміння (здобута на основі досвіду і знань здатність робити щось належним чином). Розвивати навички – це значить розширювати можливості працевлаштування, ефективніше виконувати роботу, отримувати доступ до якісної освіти, використовувати новітні технології і розвивати інновації, а невідповідність або відсутність навичок створює перешкоди для виходу молоді на ринок праці і негативно впливає на розвиток економіки країни в цілому.

Формування цілей. На основі кластерного аналізу значної кількості джерел, що стосуються навичок ХХІ століття, було виділено чотири основні категорії навичок (навчальні навички, навички грамотності, соціальні навички, особистісні навички). Ґрунтуючись на цій класифікації розроблено інструментарій опитування щодо наявності та рівня володіння і застосування навичок ХХІ століття під час роботи, навчання і виконання щоденних завдань, а також розроблена методологія оцінювання рівня володіння навичками ХХІ століття. Базуючись на цій методології було проведено опитування молоді та роботодавців, що дає змогу розрахувати інтегральній індекс рівня володіння молоддю навичками ХХІ століття. Тому

метою статті є дослідження рівня володіння молоддю навичками XXI століття.

Аналіз останніх досліджень. Вивченням проблем формування вмінь і навичок, якими мають володіти фахівці, займалися К.О. Коваль [7], О. Абашкіна [4], Н.А. Длугунович [5], О.В. Родіна [11] та інші автори. Класифікацію навичок у своїх працях робили Керрі Соммеріль (К. Sommerville) [3], Н. Гуерра (N. Guerra), К. Модесті (К. Modecki), М.С. Рао (M.S. Rao) [1], М.М. Роблес (M.M. Robles) [2] та інші. Дослідженню питань національного ринку праці та особливостей його молодіжного сегменту присвячено праці багатьох вітчизняних вчених: І.О. Курило [8], Е.М. Лібанова, О. Цимбал, О. Ярош, Л. Лісогор [6]. Вивченню і формуванню основного набору навичок, які найбільш цінують роботодавцями в Україні, присвячено дослідження Х. Дель Карпіо, О. Купець, Н. Мюллер, А. Олефір [12]. Оцінку рівня задоволеності роботодавців і студентів якістю набутих знань, умінь і навичок, визначення найбільш критичних компетенцій випускників здійснили С. Терепищій, Д. Свириденко, К. Захаренко, К. Безгін, О. Кульга [10]. Проте у науковій літературі не висвітлено питання комплексного дослідження навичок, якими володіє молодь, і, які затребувані роботодавцями на сучасному ринку праці України.

Виклад основного матеріалу. У рамках науково-дослідної роботи «Ефективні механізми формування ринку праці: молодіжний аспект» здійснено кластерний аналіз навичок, які будуть затребувані в XXI столітті. Під час аналізу вивчено значну кількість джерел, а також даних різних соціологічних і наукових досліджень, які стосуються трактувань навичок XXI століття та їх класифікації. Окрім міжнародного досвіду, був врахований сучасний стан вивчення цього питання в Україні. Проведений аналіз різних наукових джерел, що торкалися питань навичок XXI століття, дав змогу сформуванню матрицю навичок, узагальнити термін за результатами аналізу досліджень і виділити найбільш поширені навички. Це

дало змогу згрупувати навички у порівняльну матрицю та виділити чотири основні групи (кластери), які представляють певні стадії розвитку і формування особистості (навчання – грамотність – соціалізація – особистість).

Розрахунок індексу значимості навичок XXI століття дав змогу виявити чотири основні категорії, кожна з яких включає певний набір навичок: навчальні навички (критичне мислення, креативність, самонавчання), навички грамотності (медіаграмотність, цифрова грамотність), соціальні навички (навички командної роботи, комунікативність, емоційний інтелект), особистісні навички (гнучкість, продуктивність, ініціативність). На основі цього розроблено інструментарій опитування молоді та роботодавців щодо наявності та рівня володіння і застосування навичок XXI століття під час роботи, навчання і виконання щоденних завдань. Апробації інструментарію відбувалась шляхом проведено онлайн-опитування серед молоді і роботодавців. Опитування проводилося шляхом самозаповнення анкети у Google-формі, яку було розповсюджено через офіційний сайт, соціальні мережі та інші доступні онлайн-ресурси¹. Опитування не є репрезентативним. Воно відображає переважно думку користувачів інтернету, але демонструє актуальну ситуацію, яка склалась на сучасному розвитку ринку праці України.

Отже, результати опитування молоді вивили, що найпотрібнішими у XXI столітті, на думку молоді, є навички саморозвитку (69,6%), творчість/креативність (62,2%) та навички роботи в команді (61,4%). Найменш затребуваними для молоді навичками XXI століття виявилися навички продуктивності (38,3%), лідерство (37,3%), цифрова грамотність (35,8%) та медіаграмотність (25,4%) (рис. 1).

¹ За час проведення опитування з грудня 2020 року по лютий 2021 року отримано відповіді від молоді (1556 осіб віком 14-34 роки).

Серед навичок, якими володіє молодь, частіше були названі навички саморозвитку (52,6%), творчість/креативність (50,2%) та навички роботи в команді (51,8%). Тобто саме ті, які опитані молоді люди вважають найпотрібнішими у XXI столітті. Теж саме стосується навичок, якими, на думку молоді, вони володіють найгірше (рис. 1).

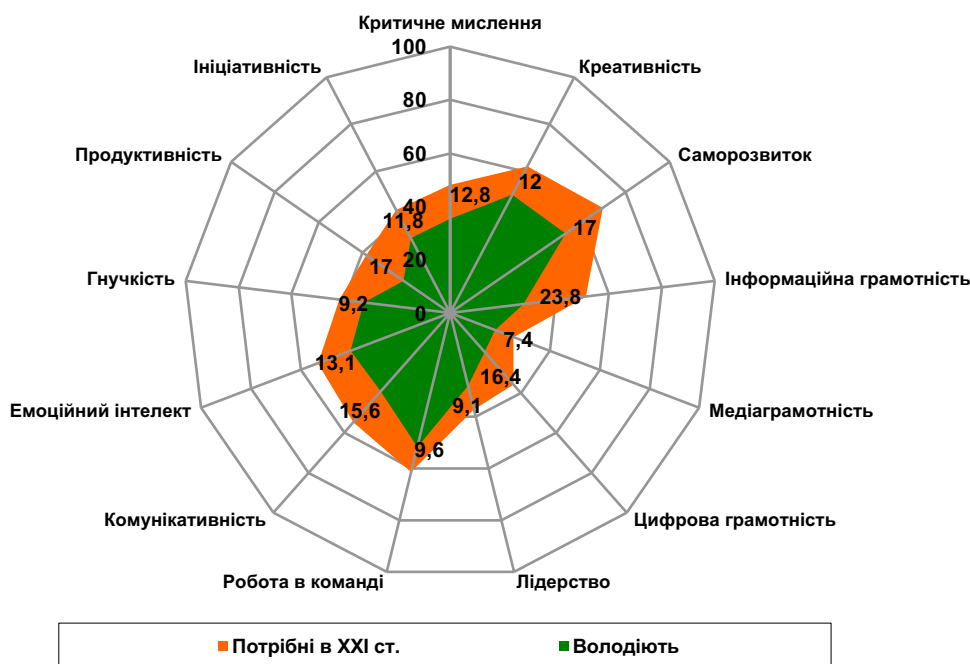

Рис. 1. Навички XXI століття, які, на думку молоді, потрібні їй та якими вона володіє, %

Примітка: сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти могли вибрати декілька варіантів відповідей

Порівняльний аналіз потрібних для молоді навичок XXI століття і володіння ними виявив найбільший розрив в навичках інформаційної (потреба – 51,3%, володіння – 27,5%) та цифрової грамотності (потреба – 35,8%, володіння – 19,4%). Крім того, серед молоді спостерігається суттєвий розрив між потребою та володінням такими навичками, як саморозвиток (потреба – 69,6%, володіння – 52,6%), комунікативність (потреба – 54,9%, володіння – 39,3%) і продуктивність (потреба – 38,3%, володіння – 21,3%). Отримані дані свідчать про те, що молодь відчуває нестачу саме цих навичок.

Нами було виділено тих, хто постійно використовував хоча б дві дії, які віднесено до певної навички. Це дало змогу виявити навички, які найбільш активно використовували респонденти, що свідчить про потребу і корисність цих навичок для молоді. Так, найбільш активно опитана молодь використовувала навички цифрової грамотності (60,9% респондентів зазначили, що постійно їх використовували) і комунікативні навички (51,6%). Найрідше респонденти використовували навички мовної і технічної грамотності (22,7% опитаних зазначили, що постійно користувалися ними), критичного мислення (31,1%) і медіаграмотності (31,7%). Лише третина опитаної молоді постійно використовувала творчі і креативні навички (33,2%) та ініціативність (34,7%). Частота використання інших навичок коливалась в межах 39–46% (рис. 2).

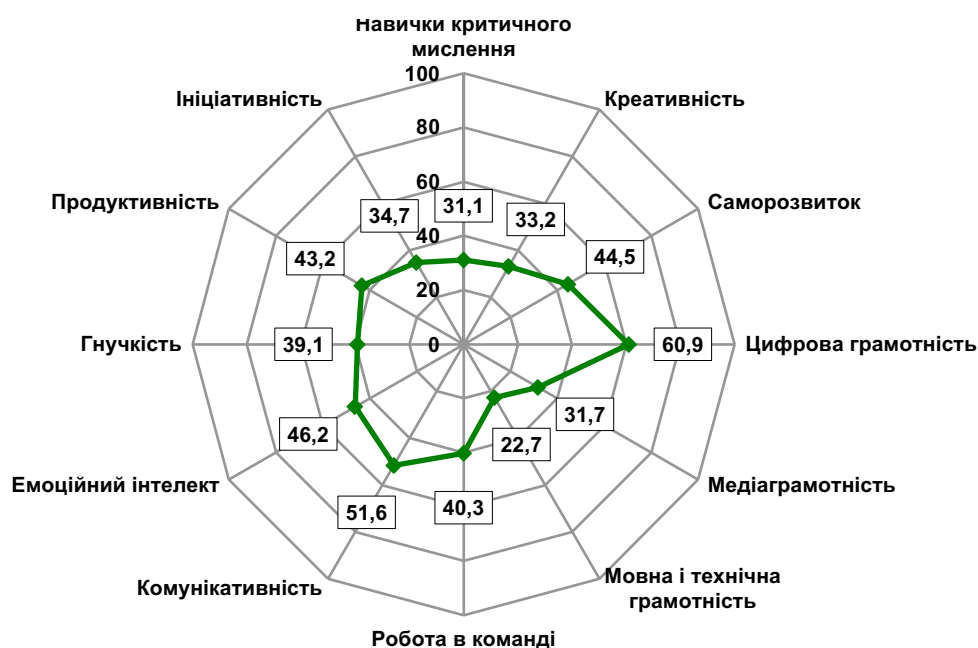

Рис. 2. Розподіл навичок XXI століття, якими постійно користується молодь, % тих, хто постійно застосовує хоча б дві з трьох дії, які відносяться до зазначеної навички

Примітка: сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти могли вибрати декілька варіантів відповідей

Порівняння частки тих, хто постійно застосовував хоча б дві з трьох дій, які входять до певної навички, демонструє невідповідність потреб молоді у навичках, володіння ними і постійного користування. Крива навичок, які зазначені молоддю як потрібні в XXI столітті, більш-менш співпадає з кривою навичок, якими володіли респонденти, проте остання є більш наближеною до нуля, що свідчить про неналежний рівень, на думку опитаної молоді, у них переважної більшості навичок. Натомість крива навичок, якими постійно користувалися респонденти, має іншу траєкторію. Наприклад, навички медіаграмотності (60,9% – постійно користувалися, 18,9% – володіли, 25,4% – потрібні) і продуктивності (відповідно 43,2%, 21,3% і 38,3%) респонденти частіше використовували, ніж визначали потребу цих навичок в XXI столітті і рівень володіння ними. Це свідчить про те, що молодь недооцінює власний рівень володіння цими навичками.

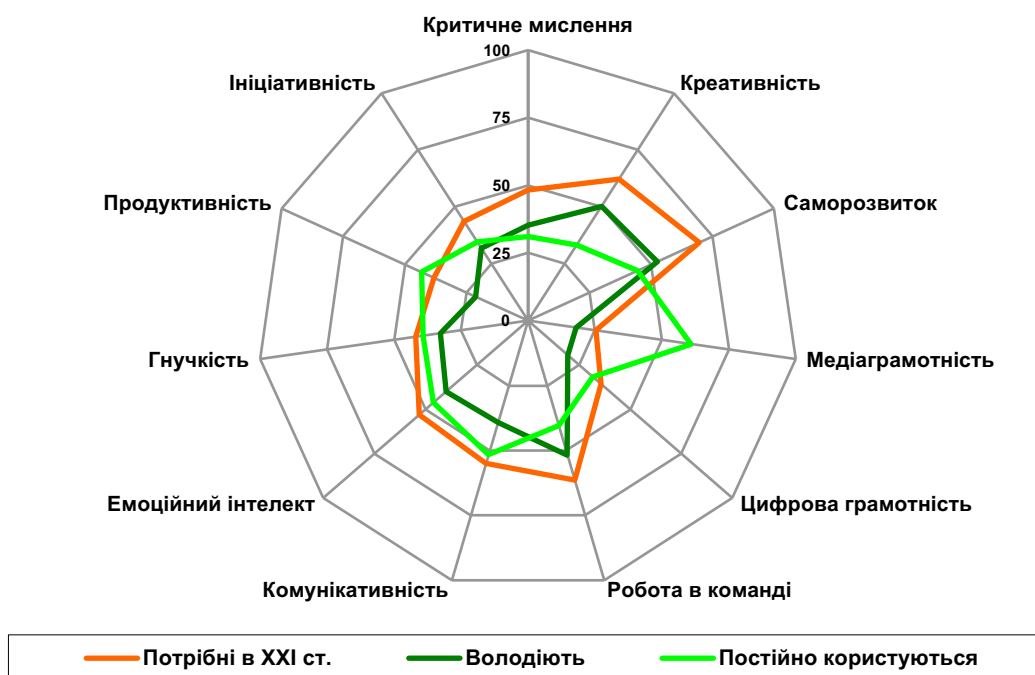

Рис. 3. Порівняння навичок XXI століття, які потрібні, якими володіє і якими постійно користується молодь, %

Примітка: сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти могли вибрати декілька варіантів відповідей

Майже аналогічна ситуація спостерігається щодо таких навичок, як цифрова грамотність, комунікативність, емоційний інтелект та гнучкість. Вочевидь, що опитана молодь використовує ці навички більшою мірою, ніж зазначений рівень володіння ними (рис. 3). А отже, це також є свідченням заниженої самооцінки.

Що стосується навичок креативності, саморозвитку, роботи в команді та критичне мислення, то ці навички використовуються молоддю значно менше, ніж опитані зазначили про власний рівень володіння ними і потребу в них для молоді в XXI столітті (рис. 3).

Розрахунок інтегральної оцінки. Для розрахунку інтегральної оцінки рівня володіння навичками використано інформацію про 36 видів дій, які відповідають визначенню певної навички. Кожна навичка включала три відповідні для неї дії. Деякі навички, для більш точного визначення володіння ними, були представлені у вигляді чотирьох дій (наприклад, навичка «цифрова грамотність» включала такі дії, як застосування комп'ютерних технологій та інтернету; застосування технологій для аналізу інформації, для обміну інформацією та для підтримки роботи команди або співпраці). Так само навичка «комунікативність» включала чотири дії. Ці 36 дій утворили 12 навичок, які об'єднано у чотири групи навичок: навчальні навички, навички грамотності, соціальні навички і особистісні навички.

Розрахунок проводився в два етапи: на першому – оцінювався рівень володіння кожною навичкою в певній групі, на другому – формувалась інтегральна оцінка кожної з чотирьох груп навичок. На 1-ому етапі рівень володіння навичкою в кожній окремій групі оцінювався за трьохбальною шкалою: «вище базового» – усі дії виконуються постійно та/або хоча б одна дія іноді; «базовий» – усі дії виконуються іноді та/або хоча б одна дія постійно; «низький» – дії ніколи не виконуються та/або одна або дві дії хоча б іноді. На 2-ому етапі інтегральна оцінка була сформована в кожній з чотирьох груп навичок виходячи з такої шкали: «вище базового рівня» –

наявність усіх навичок на рівні «вище базового»; «базовий рівень» – наявність навичок у всіх групах за умови, що хоча б одна навичка в групі має рівень володіння навичкою – «базовий». Також до цього критерію включено навички, якщо вони усі мають «базовий» рівень; «низький рівень» – наявність хоча б однієї навички, яка має рівень володіння – «низький»; «навички відсутні» – низький рівень навичок у всій групі.

Розрахунок *рівня володіння навчальними навичками* на 1-ому етапі виявив, що найкраще молодь володіє навичками самонавчання і саморозвитку. Так, 42,4% опитаних мають рівень володіння «вище базового», а 49,3% – «базовий». Натомість рівень володіння такими навичками, як критичне мислення і креативність більш, ніж у половини опитаної молоді знаходиться на «базовому» рівні (рис. 4).

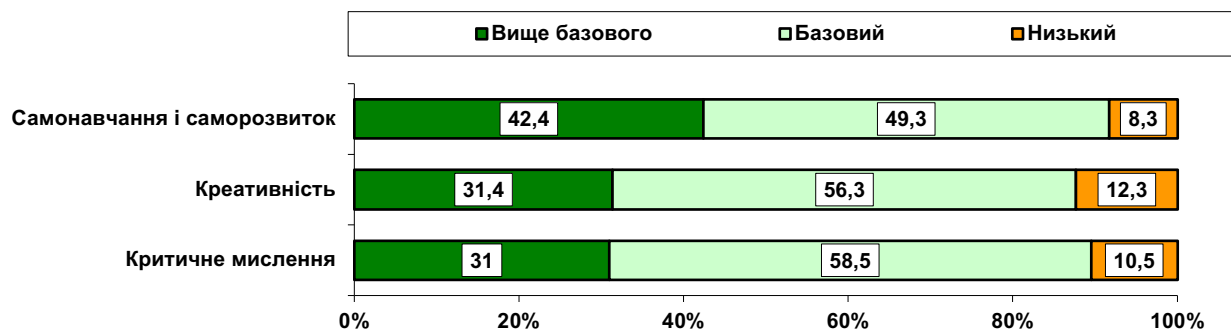

Рис. 4. Рівень володіння начальними навичками, %

Що стосується *навичок грамотності*, то найкраще молодь володіє навичками цифрової грамотності – 50,7% опитаних має рівень володіння цією навичкою «вище базового», 45,6% – «базовий». Найнижчий рівень володіння серед молоді має навички мовної і технічної грамотності, що пов'язано з низьким застосування технічних знань з фізики, конструювання, механіки (32,1 % – ніколи не використовували) та власних знань з іноземної мови (18,6% – ніколи не використовували). Рівень володіння молоддю навичками медіаграмотності знаходиться на середньому рівні – 57,8% опитаних мають «базовий» рівень володіння цією навичкою (рис. 5).

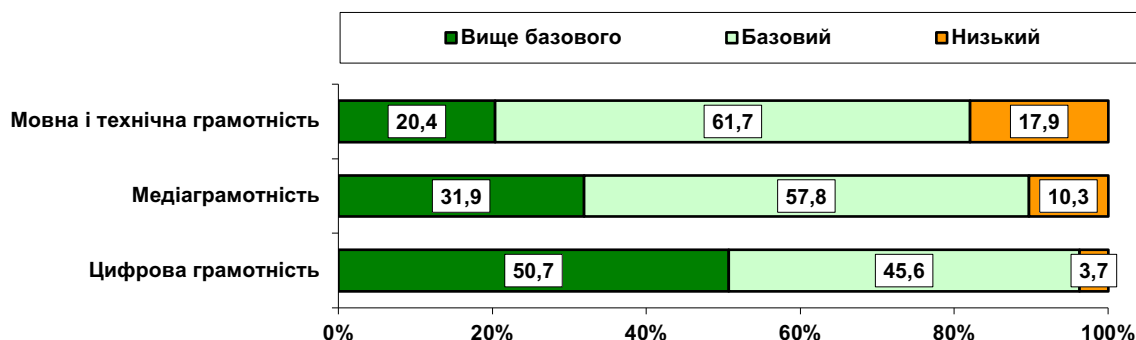

Рис. 5. Рівень володіння навичками грамотності, %

Понад половини опитаної молоді має «базовий» рівень володіння соціальними навичками, до складу яких входить робота в команді (51,7%), комунікативність (50,5%) та емоційний інтелект (50,7%). Трохи менше половини опитаних мають рівень володіння цими навичками «вище базового». Лише 9% респондентів мають «низький» рівень володіння навичкою роботи в команді, тобто майже ніколи не застосовують її (рис. 6).

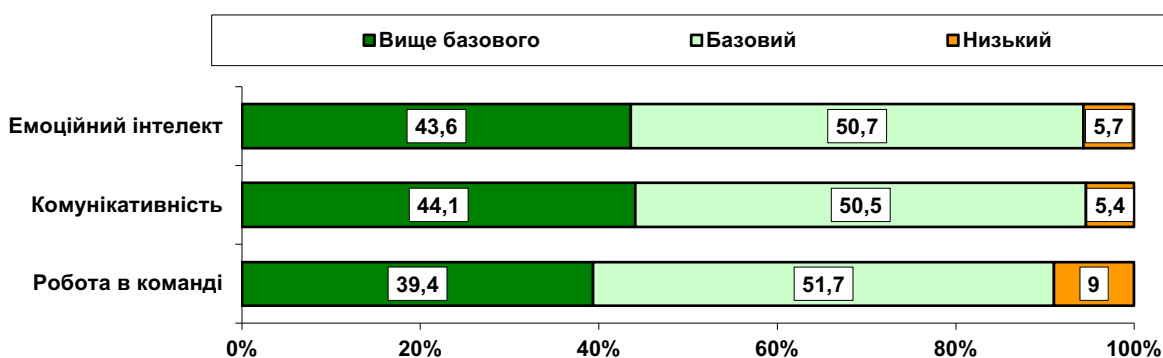

Рис. 6. Рівень володіння соціальними навичками, %

Щодо особистісних навичок, то рівень володіння ними молоді також досить високий. Майже половина опитаних мають «базовий» рівень володіння цими навичками: 54,1% – «ініціативність», 47,5% – «продуктивність», 55,8% – «гнучкість». Рівень володіння навичкою «продуктивність» на рівні «вище базового» мають 43% опитаних молодих людей, тоді як навички ініціативність і гнучкість – лише третина респондентів (рис. 7).

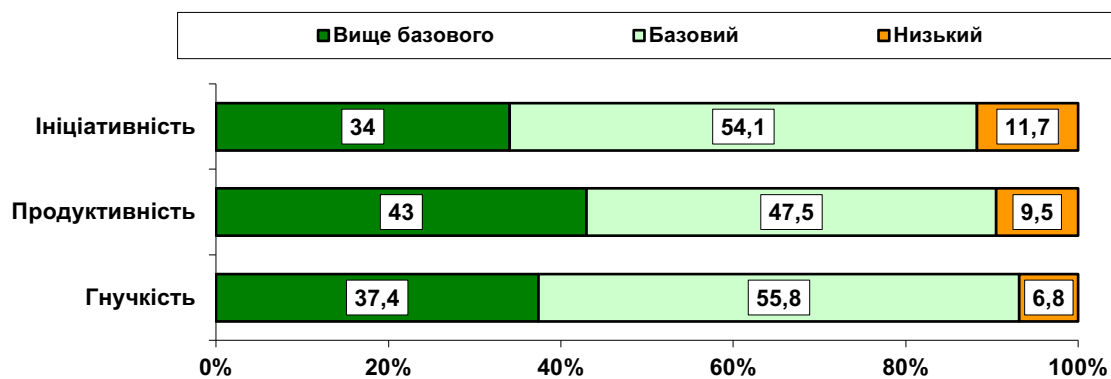

Рис. 7. Рівень володіння особистісними навичками, %

Розрахунок інтегральної оцінки по кожній з чотирьох груп навичок на 2-ому етапі свідчить, що молодь має «базовий» рівень володіння усіма групами навичок. Проте респонденти найкраще володіють соціальними навичками (18,1% – мають рівень володіння «вище базового», 66,2% – «базовий»), трохи гірше – особистісними навичками (16,1% – мають рівень володіння «вище базового», 63,8% – «базовий»). Загалом усі чотири групи навичок серед молоді мають «базовий» рівень володіння (рис. 8).

Молодь володіє навчальними навичками дещо на нижчому рівні, ніж соціальними та особистісними (21,2% опитаних мають рівень володіння навичкою на рівні «нижче базового», а 0,9% – не мають таких навичок) (рис. 8).

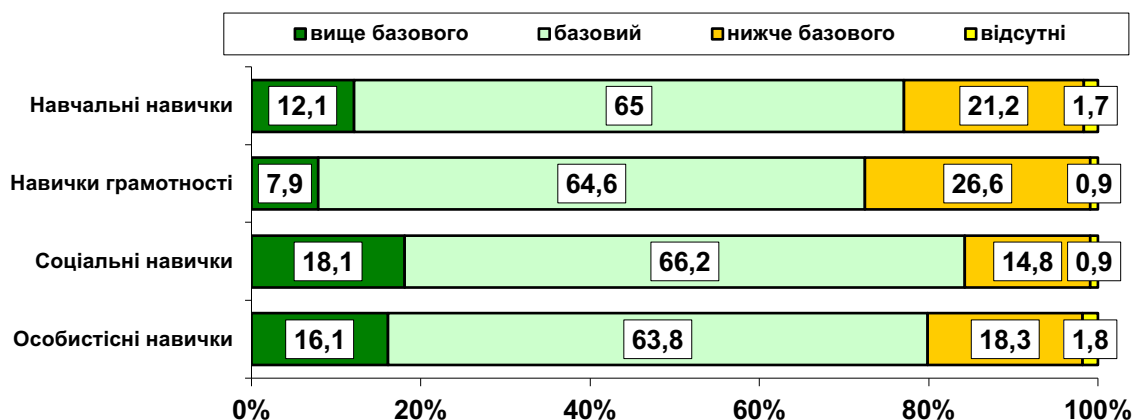

Рис. 8. Інтегральна оцінка рівня володіння навичками, %

Для розвитку власних навичок найчастіше молодь переглядає відео (75,7% від усіх опитаних), використовує навички, які хоче розвинути, на практиці (57,3%), слухає лекції (47,2%) та вивчає навчальні матеріали і посібники (45,7%), менш за все – працює з інтерактивними програмами і засобами, розв'язує ситуативні завдання та застосовує рольові ігри та моделювання. Також деякі опитані для того аби удосконалити чи закріпити на практиці власні навички навчають інших і займаються наставництвом.

Висновки. Найпотрібнішими у XXI столітті, на думку молоді, є навички саморозвитку, креативність і навички роботи в команді, найменш затребуваними – продуктивність, цифрова грамотність і медіаграмотність. Серед навичок, якими найкраще володіє молодь, власне молодь вказала навички саморозвитку, креативність і навички роботи в команді. Ці ж навички вони вважають найпотрібнішими у XXI столітті. Така ж тенденція спостерігається з оцінкою навичок, якими молодь володіє найгірше (продуктивність, цифрова грамотність, медіаграмотність). Найактивніше опитана молодь користувалася навичками цифрової грамотності і комунікативності, найрідше – навичками мовної і технічної грамотності, критичного мислення і медіаграмотності.

Розрахунок рівня володіння навичками XXI століття виявив, що найвищий рівень володіння серед молоді у групі навчальних навичок мали навички самонавчання і саморозвитку (42,4% – «вище базового», 49,3% – «базовий»); у групі навички грамотності – цифрова грамотності (50,7% – «вище базового», 45,6% – «базовий»); у групі соціальні навички – робота в команді (43,6% – «вище базового», 51,7% – «базовий») і комунікативність (44,1% – «вище базового», 50,5% – «базовий»); у групі особистісних навичок – продуктивність (43,0% – «вище базового», 47,5% – «базовий») і гнучкість (37,4% – «вище базового», 55,8% – «базовий»). Розрахунок інтегральної оцінки по кожній з чотирьох груп навичок свідчить, що, на думку молоді, молодь найкраще володіє соціальними навичками (18,1% –

«вище базового», 66,2% – «базовий»), трохи гірше – особистісними навичками (16,1% – «вище базового», 63,8% – «базовий»).

Отже, для розвитку навичок ХХІ століття молоді більш активно потрібно розвивати навички продуктивності, гнучкості та емоційного інтелекту, а також – навички цифрової і медіаграмотності. Щодо останніх, то рівень володіння ними серед молоді вище середнього. І це скоріш за все не через те, що ці навички не потрібні, а через те, що респонденти мають досить низький рівень володіння цими навичками. Задля розвитку власних навичок молодь переважно переглядає відео, слухає лекції та вивчає навчальні матеріали і посібники. Проте молоді краще для розвитку навичок більш активно використовувати їх на практиці, брати участь у лекціях, семінарах, обговорюють певні питання зі старшими та займатися наставництвом.

Література

1. Rao M.S. *Soft Skills – Enhancing Employability: Connecting Campus with Corporate*. New Delhi: I. K. International Publishing House Pvt Ltd. 2010. P. 225.
2. Robles Marcel M. Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. *Business Communication Quarterly*. 2016. 75(4). P. 453–465.
3. Sommerville K *Hospitality Employee Management and Supervision: Concepts and Practical Applications*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc. 2007. P. 328.
4. Абашкина О. Soft skills: ключ к карьере. Справочник по управлению персоналом : научный журнал. 2008. № 9. С. 124–126.
5. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. Вісник Хмельницького національного університету. 2014. № 6 (219). С. 239–242.

6. Лібанова Е., Цимбал О., Лісогор Л., Марченко І., Ярош О. Перехід на ринок праці молоді України. Міжнародне бюро праці, Програма молодіжної зайнятості, Департамент політики зайнятості. Женева: МОП, 2014.
7. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162–167.
8. Курило І.О. Зайнятість української молоді як основний чинник формування її сучасного соціально-економічного складу. Демографічні дослідження : Збір. наук. Праць. НАН України, Ін-т економіки. Київ: 2003. №25. С. 116–117.
9. Навички ХХІ століття очима молоді та роботодавців: звіт за результатами онлайн-опитування. Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. 2021. 24 с. URL: <https://dismp.gov.ua/zvit-za-rezultatami-onlajn-opituvannya-navichki-hhi-stolittya-ochima-molodi-ta-robotodavciv/>
10. Оцінка економічного потенціалу університетів Донбасу: Проєкт реалізовано у жовтні-грудні 2018 р. за підтримки USAID та People in need. URL: https://drive.google.com/file/d/1ZwrCCP3jUMKT2CvTQm4cgiQw7_ZnlfbZ/view
11. Родина Е.В. Формирование практических умений и навыков студентов аграрного вуза на основе лабораторно-практических занятий. Инновации в образовании. 2011. № 1. С. 47–63.
12. Дель Карпіо Х. Купець О., Мюллер Н., Олефір А. Навички для сучасної України. URL: http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.11.17_Skills_for_Modern_Ukraine

References

1. Rao M.S. *Soft Skills – Enhancing Employability: Connecting Campus with Corporate*. New Delhi: I. K. International Publishing House Pvt Ltd. 2010. P. 225.
2. Robles Marcel M. Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. *Business Communication Quarterly*. 2016. 75(4). P. 453–465.
3. Sommerville K *Hospitality Employee Management and Supervision: Concepts and Practical Applications*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc. 2007. P. 328.
4. Abashkyna O. Soft skills: ključ k karj'ere. Spravochnyk po upravlenyju personalom : nauchnyj zhurnal. 2008. # 9. S. 124–126.
5. Dluhynovych N. A. Soft skills jak neobkhidna skladova pidgotovky IT-fakhivciv. Visnyk Khmeljny-cjkogho nacionaljnogho universytetu. 2014. # 6 (219). S. 239–242.
6. Libanova E., Cymbal O., Lisoghor L., Marchenko I., Jarosh O. Perekhid na rynek praci molodi Ukrainy. Mizhnarodne bjuro praci, Prohrama molodizhnoji zajnjatosti, Departament polityky zajnjatosti. Zheneva: MOP, 2014.
7. Kovalj K.O. Rozvytok «soft skills» u studentiv – ody z vazhlyvykh chynnykiv pracevlashtuvannja. Visnyk Vinnycjkogho politekhnichnogho instytutu. 2015. # 2. S. 162–167.
8. Kurylo I.O. Zajnjatistj ukrajinsjkoji molodi jak osnovnyj chynnyk formuvannja jiji suchasnogho socialjno-ekonomichnogho skladu. Demografichni doslidzhennja : Zbir. nauk. Pracj. NAN Ukrainy, In-t ekonomiky. Kyjiv: 2003. #25. S. 116–117.
9. Navychky KhKhI stolittja ochyma molodi ta robotodavciv: zvit za rezuljtatamy onlajn-opytuvannja. Derzh. in-t simejnoji ta molodizhnoji polityky. 2021. 24 s. URL: <https://dismp.gov.ua/zvit-za-rezultatami-onlajn-opituvannya-navichki-hhi-stolittya-ochima-molodi-ta-robotodavciv/>

10. Ocinka ekonomichnogho potencialu universytetiv Donbassu: Projekt realizovano u zhovtni-ghrudni 2018 r. za pidtrymky USAID ta People in need. URL:
https://drive.google.com/file/d/1ZwrCCP3jUMKT2CvTQm4cgiQw7_ZnlfbZ/view
11. Rodyna E.V. Formyrovanye praktycheskykh umenyj y navыkov studentov aghrarnogho vuza na osnove laboratorno-praktycheskykh zanjatyj. Ynnovacyy v obrazovanyy. 2011. # 1. S. 47–63.
12. Delj Karpio Kh. Kupecj O., Mjuller N., Olefir A. Navychky dlja suchasnoji Ukrajinj. URL:
http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.11.17_Skills_for_Modern_Ukraine